

De Westerkerk in Goes (deel III, slot)

F.G.C. Rothuizen

In het vorige bulletin is aandacht besteed aan het ontwerp, de bouwvoorberedingen, de aanbesteding en de verkoop van de oude kerk en het bouwen van de Westerkerk en dan met name het exterieur. Dit laatste deel volgt ook de verdere bouwwerkzaamheden, maar dan gericht op het interieur. Het artikel wordt afgerond met de ingebruikname in 1930 van de kerk voor de eredienst en de verdere ontwikkelingen tot op heden, nadat de kerk in 2004 buiten gebruik werd gesteld.

Het interieur

Via een royaal voorportaal komt men in de kerkzaal die een breedte heeft van 17,5 meter en een lengte van 20 meter. Voorin de kerkzaal is een gigantische gemetselde boog die op zichzelf al een kunstwerk is met daar achter een nis. Centraal in deze nis bevindt zich de preekstoel met aan weerskanten en nogal verscholen de zitplaatsen voor de ouderlingen en diakenen. Zijdelings en achter deze zitplaatsen is er een kamer voor de predikant en een doopkamer.

Boven de preekstoel op een balkon torent het orgel van de orgelbouwer Dekker uit Goes, het orgelfront met de houten en metalen pijpen werd door Arend Rothuizen ontworpen (foto 11).

Het orgel kostte fl. 10.800,00 inclusief het leveren en het plaatsen. Dekker kwam al eerder in beeld, hij kocht het orgel van de kerk in de Wijngaardstraat en verkocht



Foto 11. Het interieur met de glazen verlichtingsarmaturen en het lichte plafond.

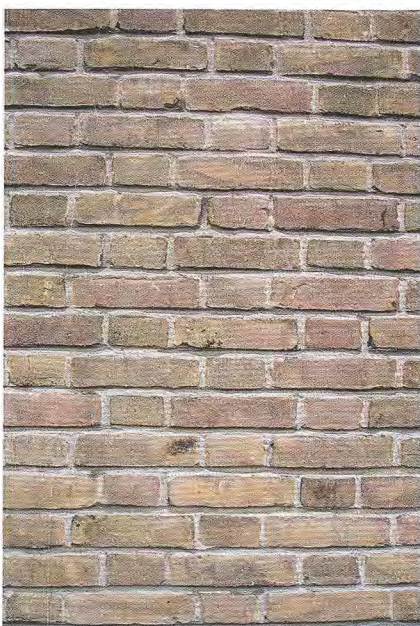


Foto 12. Het vlaamse metselverband.

het aan de kerk in Wierum. Het orgel in Goes werd in 1968 aangepast en gerestaureerd. Achter in de kerkzaal en boven het voorportaal is een gaanderij met ruim 100 zitplaatsen die bereikbaar is via twee trappen waarvan er een in de toren.

Tegen de achterzijde van de kerkzaal is een aanbouw die uit een begane grond en een verdieping bestaat. Hier zijn de vergaderruimten voor de kerkenraad en de catechisaties, de orgelgaanderij, garderobruimten en een kluis. Het interieur van de kerkzaal oogt sober. De wanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk dat wil zeggen dat de metselstenen niet gepleisterd zijn zoals gebruikelijk voor die tijd. Het bestek schreef een geelachtige waalformaat (5,5x11x21 centimeter) steen voor die in Vlaams verband moest wor-

den gemetseld. De voegen moesten een halve centimeter verdiept zijn. Het Vlaams verband houdt in dat in alle lagen afwisselend koppen en strekken worden gebruikt (foto 12).

Hier en daar is het metselwerk wat uitbundiger zoals bij de oplegging van de spanten op de buitenmuren waarmee wordt aangegeven dat daar het gewicht van het dak wordt overgedragen op de solide muren. Het is eigenlijk een modern kapiteel (foto 13). Diffuus licht valt door het glas-in-lood van de ramen en wordt voor een deel gereflecteerd door de zijwangen van de omtimmerde spanten (foto's 14, 15 en 16). Wat opvalt is het hoge plafond waarvan het hoogste punt zich op bijna 15 meter boven de vloer bevindt en dat door vier omtimmerde dakspan-



Foto 13. De plaats waar de gevel en de dakconstructie samenkomen.

ten wordt onderverdeeld in vijf vakken die bekleed zijn met Celotex platen, een soort zachtboard met een lichte kleur. De omtimmering van de spanten volgt slechts voor een deel de ijzeren spanten van de kap. De nok van de kap ligt op 22,6 meter boven de vloer, je zou kunnen zeggen dat veel kubieke meters zijn 'weggetimmerd', mogelijk omwille van de akoestiek; nergens komt de staalconstructie van de spanten in het zicht, wel wordt de plaats van de spanten in het plafond extra met lijstwerk geaccentueerd. Deze lijsten hadden oorspronkelijk een lichtblauwe kleur wat goed paste bij de neutrale kleur van de plafondplaten.

Later is er een tweedeling in het plafond gekomen: de lagere platen langs de gevelramen hebben nu een grijze neutrale kleur terwijl de hogere platen, die oorspronkelijk ook lichtgrijs waren, blauw zijn geschilderd. (In het achterste deel van

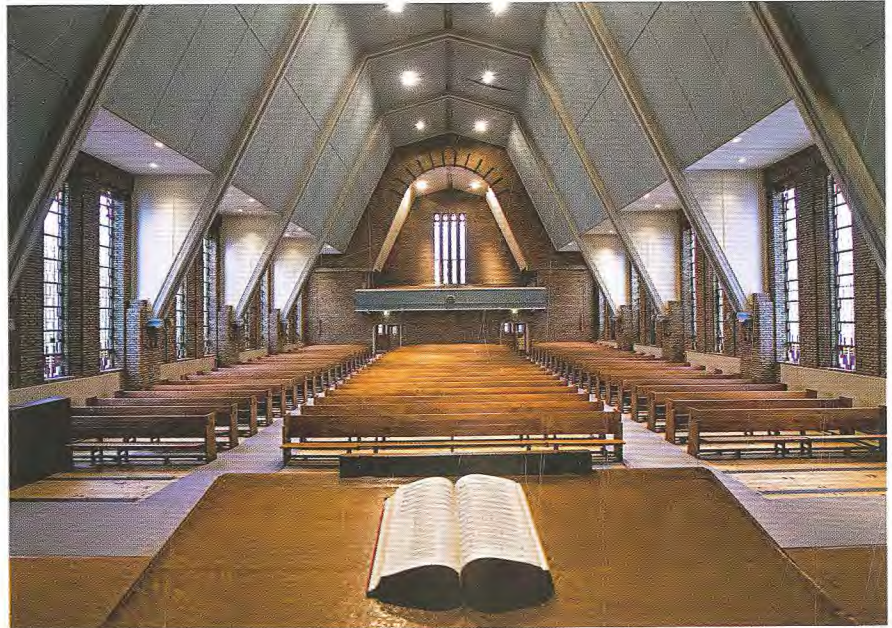


Foto 14. De nieuwe situatie met het blauwe plafond.

de kerk boven de gaanderij is het plafond niet blauw geschilderd en zo krijgt men een indruk van hoe het vroeger was voor het gehele plafond.)

De donkerbruine banken van eikenhout zorgden aanvankelijk voor een prettig contrast met de gemetselde wanden en het lichte plafond. Dat effect is echter voor een deel te niet gedaan toen een groot deel van het plafond blauw werd geschilderd. De banken die op de vloer staan die 40 centimeter naar achteren oploopt werden door de fa. G.A. Looenen en Co in Breda gemaakt. In eerste instantie was gedacht aan grenenhout maar de keuze viel op eiken. Het werden klapbanken met voor de zitplaatsen een breedtemaat van 50 cm. De banken werden opgeleverd op 25 juli 1930, de kosten bedroegen fl.10,50 per plaats (foto 17). Voor de verlichtingsarmaturen werd gekozen voor moderne glazen bollen uit de

Giso serie van de fabrikant Gispén uit Rotterdam. Deze lampen werden in 1926 op de markt gebracht, de bollen werden gemaakt van kristalglas voorzien van een dun laagje opaalglas. In de catalogus van Gispén van 1929 wordt de kerk vermeld. De lampen van Gispén zijn later vervangen door diepstralers die hoog in het plafond zijn ingebouwd. Ongetwijfeld zullen deze ornamenten zorgen voor meer licht maar de oorspronkelijk laaghangende bollen die leken te zweven, pasten beter bij de architectuur van de kerkzaal. De diepstralers zijn eigenlijk nietszeggende vreemde eenden in de bijt die niet bijdragen aan de ruimtelijke architectuur van het interieur. Later is er een soort voorzetbeglazing aan de buitenzijden van de smalle kerkranken aangebracht. Deze voorzieningen van vergeeld geworden plastic gevat in bruine houten lijstjes geven de gevels een rommelig aanzien en

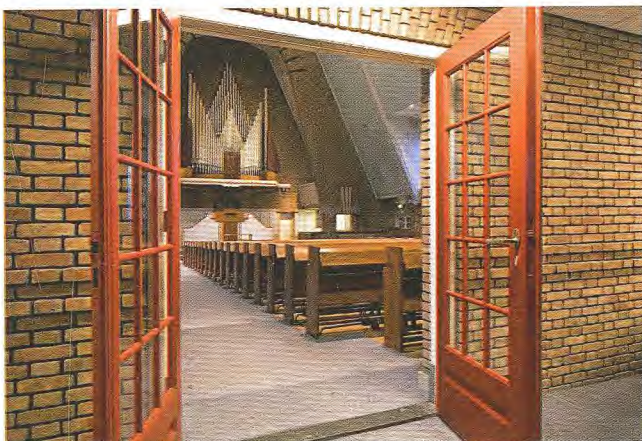


Foto 15. Het zicht vanuit de entreehal.

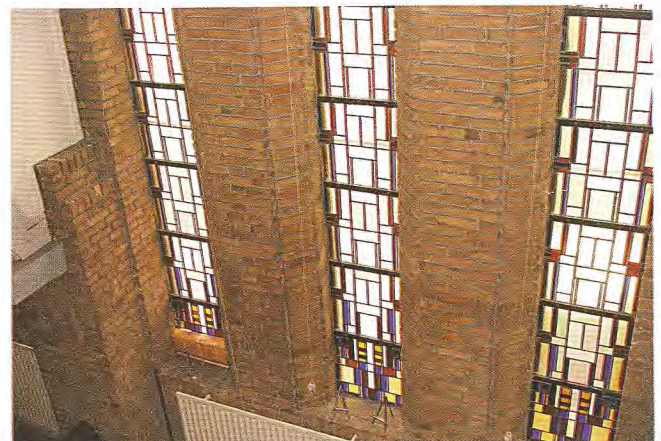


Foto 16. Glas in lood achter in de kerk.

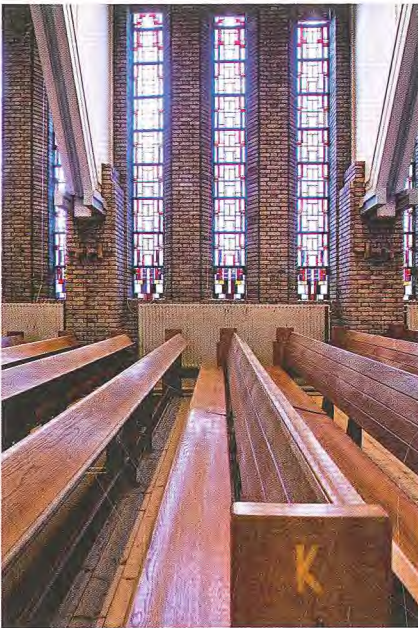


Foto 17. De banken met een deel van de zijgevel.

zouden vervangen moeten worden. Gelukkig zijn daar plannen voor maar eerst moet daarvoor de financiering rond zijn.

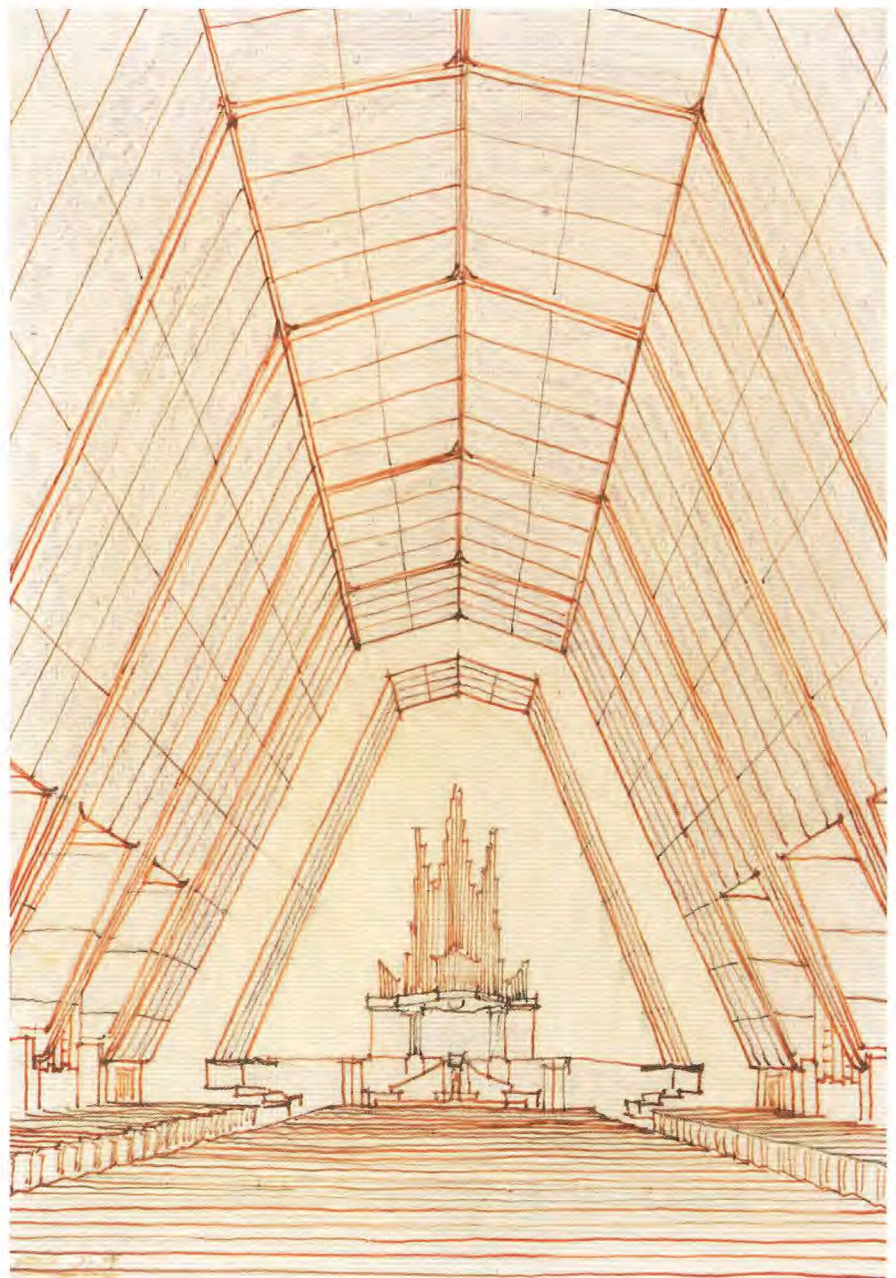
Het gebruik

De kerk werd in gebruik genomen op 29 augustus 1930 toen de voorzitter van de Bouwcommissie, de heer J. Jongepier de kerk overdroeg aan de kerkenraad. In een boeiende rede met de titel ' Geschiedenis van den bouw der Nieuwe Geref. Kerk met pastorie en kosterswoning aan de Westwal te Goes, welke bouw is uitgevoerd in de jaren 1929 en 1930' schetste Jongepier het verloop van de voorbereidingen en de realisatie. Hij bedankte uitvoerig allen die daar aan meewerkten en met name werden de aannemers met hun personeel in het zonnetje gezet. Ook was er een speciaal woord voor de Damescommissie die voor de stoffering had gezorgd waaronder de vloerbedekking voor de vergaderkamers en diverse tafelkleden. In het Bouwkundig Weekblad Architectura, nr. 28 van 11 juli 1931 schreef de architect Herman van der Kloot Meijburg die onder andere bekend is van de restauratie van de kerk in Nisse, een artikel over de kerk. Hij vond het jammer dat het gebouw niet rechtstreeks uit het water van de Westvest oprees wat wel in het oorspronkelijke plan zat. Hij besluit zijn artikel met het volgende: 'Goes, tot nu toe voornamelijk bekend om zijn historische monumenten, kan thans bogen op het bezit van een kerkgebouw dat een waardige plaats inneemt onder de scheppingen van de moderne kerkelijke architectuur, een

kerkgebouw dat van hun ontwerpers nog veel doet verwachten.'

Vanaf 29 augustus 1930 tot in het jaar 2005 was de kerk in gebruik als Gereformeerde kerk. In 1997 werd het gehele complex tot Rijksmonument verklaard en verkreeg daarmee een beschermde status. In 2004 was de PKN (Protestantse Kerk in Nederland) ontstaan, de Westerkerk zou niet langer meer worden gebruikt door de gereformeerden, men ging kerken in de Grote Kerk in Goes en vanaf het najaar 2005 stond de Westerkerk te koop. De kerk werd tot juni 2008 verhuurd aan de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt (GKV) die op zoek was naar een groter kerkgebouw en die ook nog onderzocht of zij de Westerkerk zouden kopen. Zij zagen

daarvan af en besloten om een nieuw kerkgebouw met vergadercapaciteiten te stichten aan de Pijkesweg te Goes. Inmiddels had in 2007 een projectmakelaar de kerk gekocht met de bedoeling om er appartementen in onder te brengen. Dit plan stuitte op veel weerstand en ging niet door. De leegstand van de kerk en het intredende verval was voor veel mensen aanleiding om zich te buigen over het behoud van de kerk. In 2009 werd de Johannes Thielen Stichting opgericht, genoemd naar de heer J. Thielen die vroeger met zijn vrouw H.W. Thielen-Smit een vaste bezoeker van de kerk was. Op 30 december 2009 kocht de stichting de kerk, de aankoop werd financieel mogelijk gemaakt door mevrouw Thielen. De stichting zou de kerk gaan beheren



Tekening 4. Interieur door A. Rothuizen.

met als doel deze te gebruiken voor religieuze, maatschappelijke en culturele activiteiten. Meteen werden plannen gemaakt voor de restauratie en het onderhoud van de kerk en daarvoor werd een subsidie aangevraagd. In 2010 werd met de werkzaamheden begonnen die inmiddels zijn afgerond. Onder andere werd metselwerk hersteld en werden ramen gerestaureerd. Er zijn plannen om de uiterst ontsierende 'voorzetbeglazing' van de kerkzaal bestaande uit vergeeld plastic en gevat in bruine houten lijstjes te vervangen door iets beters maar daar ontbreken de financiën nog voor. Het podium werd uitgebreid en daarvoor moest het kleine preekstoeltje wijken. Hier en daar werd ook geschilderd waaronder de preekstoel die mijn inziens nu wel erg licht is geworden. **Foto 18** geeft de oude situatie weer. Zowel voor- als achteraan in de kerk werden kerkbanken verwijderd om enige ruimte te scheppen voor de nieuwe activiteiten die nu in de kerk plaats vinden. In de pastorie is thans een kantoor gevestigd en in de kosterswoning en de consistorie wordt nu gewoond. Al de gebouwen hebben een goede bestemming gekregen en daarmee is het behoud van het complex voorlopig verzekerd.

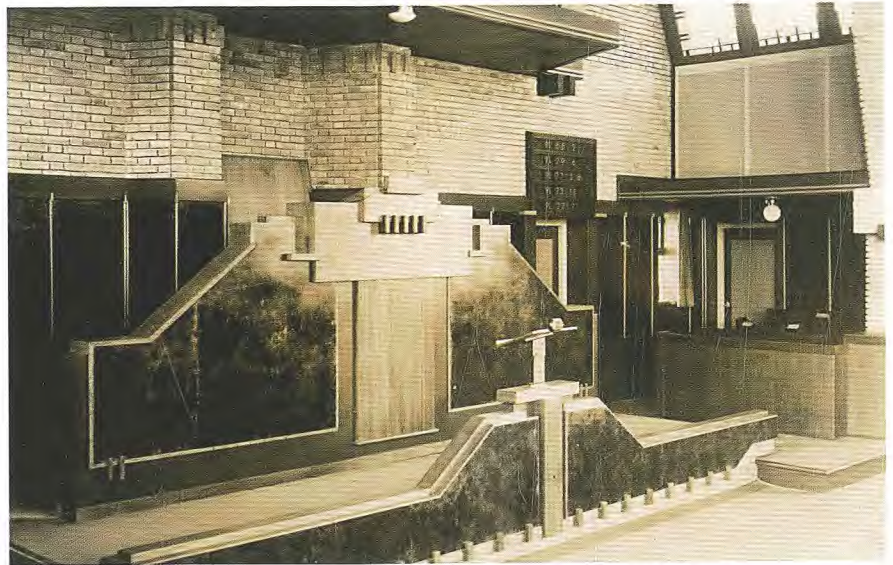


Foto 18. In de oude situatie de preekstoel met daarvoor op de verhoogde vloer de lessenaar.

Bronnen:

Gemeentearchief Goes: Archieven van de Gereformeerde kerken (1836-1967). Archief van de Brede Kerkeraad 1913-1967. Inv.nrs. 86, 91, 187, 306, 307, 310-315, 320, 321, 323, 325 en 326.

Archief van Het Nieuwe Instituut te Rotterdam: Gispens catalogus nr. 25 met prijslijst, 1 januari 1930.

Foto's 14, 15, 17 en 19: Lukasse Dakbedekkingen Goes

Overige foto's: fotoarchief van F.G.C. Rothuizen jr.
aantekeningen van F.G.C. Rothuizen sr.: archief van F.G.C. Rothuizen jr.

Literatuur

H. v.d. Kloot Meijburg, Bouwkundig Weekblad, nr. 28 van 11 Juli 1931.

De Zeeuw, krantenartikel van april 1923.

Provinciale Zeeuwse Courant van 5 april 1969.



Foto 19. Situatie nu, het exterieur.